

BUITEN

6^e JAARGANG N°. 40.

ZATERDAG 5 OCTOBER 1912.

Empirebel. gr.

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE KERK TE NEDERHORST-DEN-BERG.

INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN OCTOBER, DOOR A. A. N.	BLZ. 472
DE HOUTEN BAK, EEN JAPANSCH SPROOKJE	„ 472
TUINDORP „HET LANSINK” TE HENGEL (O.), DOOR DE GREEFF, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 474—476
RICHARD JEFFERIES, DOOR GEERTRUIDA CARELSEN	BLZ. 475
NEDERHORST (- DEN-BERG) (SLOT), DOOR TOM SCHILPER- OORT, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 471 EN 477—478
DE METSELBIJEN (SLOT), NAAR HET FRANSCHE VAN J. H. FABRE, DOOR G. H. PRINSEN GEERLIGS, GEÏLLUSTR. BLZ. 478	
ANDERSEN EN ZIJN SPROOKJES, IV (PLICHT EN TOE- WIJDING), DOOR DR. C. E. HOYKAAS, GEÏLL. BLZ. 480—482	

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk ait blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

DE STERRENHEMEL IN OCTOBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrenbeelden in den vóóravond (te ongeveer 8 uur):

Zenith: Cepheus, Hagedis, Zwaan;
Noorden: Grootte en kleine Beer, Giraffe, Jachthonden, Lynx;
Noordoosten: Wagenman;
Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Perseus, Ram, Stier, Walvisch;
Zuidoosten: Visschen;
Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pegasus, Pijl, Schild van Sobieski, Steenbok, Zuidervisch, Vos, Waterman;
Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lier, Ophiuchus, Slang;
Noordoosten: Draak.

De Melkweg loopt te 8 uur van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten. Nu de winter nadert, is het met zijn glorie weldra gedaan. De heldere wolkachtige plekken in den Schutter zijn niet goed meer zichtbaar, de Arend staat na zonsondergang al veel lager, en ook de lichte ovale vlek in den Zwaan komt in ongunstiger stand dan in September. Met den Stier kondigen zich de winterconstellaties aan, die echter in October pas na middernacht in vollen luister te zien zijn.

Er zijn deze maand drie *Algol minima* waarneembaar, namelijk den 10^{en} kort na, den 13^{en} even vóór middernacht, den 16^{en} te 8 uur.

De veranderlijke ster *Mira Celi* is nu tot de achtste grootte gedaald, en zelfs in een binocle niet meer waarneembaar. In het begin van September was zij nog van de zevende grootte, d.i. 2.5 maal zoo helder. Het floers, waarover ik eenige malen iets mededeelde, is nu wel geheel en al verdwenen. September was rijk aan mooie, nu en dan koude nachten; na den 11^{en} stonden bijna avond aan avond de sterren helder aan den hemel. Den 19^{en} zag ik de zwakste sterren, die de Utrechtsche kijker van 26 centimeter opening nog bereiken kan, sterren van de veertiende grootte, die 1600 maal zoo weinig licht geven als de sterren, welke het bloote oog nog juist vermag te onderscheiden.

De tijdsvereffening bereikt tegen het einde van October haar kleinste waarde: de zon is dan 16 minuten bij de klok vóór. Vervolgens begint een langzame stijging, die tot half Februari aanhoudt; de zon ondervindt in die 15 weken een half uur vertraging, en geraakt dus van een kwartier vóór, een kwartier achter.

De derde week van October geeft meestal tamelijk veel vallende sterren te zien, die in het sterrenbeeld Orion hun straalpunt hebben.

October is de gunstigste maand voor de waarneming van het

Zodiakaallicht aan den morgenhemel. Het is op maanvrije nachten — de maan is den 26^{en} vol — een paar uren vóór zonsopgang — als een lichtpluim in het sterrenbeeld Leeuw te zien, schuin naar rechts op den Oosterhorizon hellende. Ook voor de waarneming van den *Gegenschein* is October een van de meest gunstige maanden; dit zwakke schijnsel zoekt men in maanvrije, zeer heldere nachten in de Visschen, ongeveer tusschen de sterren α en γ . Er is ditmaal geen planeet die hindert, de hemel is daar arm aan heldere sterren, en de Melkweg is ver af, zoodat de kans werkelijk vrij gunstig is.

Mercurius, *Mars*, *Venus* en *Jupiter* zijn niet of nauwelijks waarneembaar.

Saturnus is half October al te 8 uur uitstekend te zien; de planeet loopt zeer langzaam Westwaarts in het sterrenbeeld Stier. Door de nabijheid der *Hyaden* zal ook deze langzame plaatsverandering voor een nauwlettend waarnemer gemakkelijk te constateeren zijn.

De nieuwe maan van 10 October zal een totale zonsverduistering geven, die in het zuidelijke deel van den Atlantischen Oceaan zichtbaar is, en in Zuid-Amerika op een centrale lijn, nagenoeg loopende van Rio de Janeiro tot dat punt van Zuid-Amerika's Westkust, waar Columbia aan Ecuador grenst. De verduistering zal nergens langer dan twee minuten duren, maar waarschijnlijk toch tal van reislustige Engelschen en Amerikanen naar Rio de Janeiro lokken. Zij die het niet zoo ver willen zoeken, moeten maar wachten tot 21 Augustus 1914; dan is er een totale zonsverduistering van meer dan twee minuten duur te zien op een lijn, die van Alstenö aan de Westkust van Noorwegen, over Sundsväl aan de Oostkust van Zweden, loopt, dan de Botnische Golf snijdt, en ten Westen van de Golf van Riga Rusland binnenkomt. Ik zal natuurlijk wel gelegenheid hebben later uitvoeriger op deze voor Europa zeer belangrijke eklips terug te komen.

A. A. N.

DE HOUTEN BAK.

EEN JAPANSCH SPROOKJE.

LANG geleden woonde niet ver van Kioto, de groote stad, een eerlijk paar menschen. Hun hutje stond op een eenzame plek aan den rand van een groot dennenbosch. De menschen zeiden, dat dat bosch betooverd was. Ze vertelden dat er sluwe wolven in woonden, dat de elfen er hunne keukens hadden gebouwd onder den mossigen grond, dat langneuzige Tengu er drie maal in de maand theevisite hielden en dat de feeënkinderen er iederen morgen voor zevenen verstopperkje speelden.

Daar lieten ze het nog niet eens bij. Ze vertelden verder dat de menschen daar aan den rand ook niet pluis waren. De vrouw was wel een wijze vrouw, maar de man was een toovenaar, zeiden ze. Of het waar was, weten we niet.

Zeker is het, dat ze niemand kwaad deden, dat ze zoo arm waren als een mensch maar zijn kan en dat hun eenig kind een heel mooi meisje beloofde te worden.

Fijn en mooi was ze als een prinses en allerliefste maniertjes had ze, hetgeen niet wegneemt dat ze buiten in de rijstvelden als een jongen werkte en thuis als een volwassen vrouw het huishouden verzorgde. Ze waschte, kookte en putte water als de beste.

Zij ging barrevoets in een grijzen eigen gesponnen jurk en bond heur zwarte haar bij elkaar met een taaie blauwe-regen rank.

Bruin was ze en mager, maar toch het aardigste bedelmeisje dat zich ooit behelpen moest met een bed van droog mos, waar ze ook nog zonder avondeten heenging.

De goede vader kwam te sterven en de wijze vrouw, haar moeder, overleefde dat niet lang. Binnen het jaar werd ze ziek en lag in een hoek van het hutje haar einde af te wachten, terwijl het meisje bittere tranen schreide.

Kind, zegt de moeder, weet je dat je zoo mooi bent als een prinses. Ja? zegt het meisje — en blijft schreien. Weet je, dat je heel aardige maniertjes hebt? zegt de moeder.

Heb ik? zegt het meisje — en blijft schreien. Mijn eigen kindje, zegt de moeder, kan je niet een oogenblik met schreien ophouden en naar mij luisteren?

Toen hield het meisje haar tranen in en legde het hoofdje dicht bij haar moeder op het armoedige kussen. Luister nu, zegt de moeder, en vergeet geen woord van wat ik je zeg.

Het is een groote ramp voor een arm meisje als zij mooi is. Als zij mooi is — en alleen — en onschuldig — dan kunnen alleen de goden haar helpen. Zij zullen je helpen, mijn kind, en voor alle zekerheid heb ik een beetje helpen bedenken hoe. Krijg den grooten zwarten rijstbak eens van de plank.

Het meisje deed het.

Kijk, nu zet ik dien op je hoofd en nu kan niemand meer zien hoe mooi je bent.

Het is zoo zwaar, moeder, zegt het arme kind. Dat is niets zegt de moeder, daar wen je wel aan en het zal je heel veel besparen, dat véél zwaarder is om te dragen. Als je van me houdt, beloof me dan hem niet af te zetten vóór de tijd daar is.

Dat beloof ik — dat beloof ik. Maar hoe weet ik nu, wanneer de tijd daar is?

Dat zal je wel merken en help me nu naar buiten, want het is een heerlijke morgen en ik zou zoo graag de feeën-kinderen nog eens zien spelen in het bosch.

Toen droeg het meisje, met den bak op haar hoofd, haar moeder naar een grasveldje bij de groote boomen en het duurde niet lang of ze zagen de feeën-kinderen verstopptje spelen tusschen de dikke stammen.

De moeder keek er lachend naar.

Voor zevenen stierf zij — nog met een glimlach op het gelaat.

Toen haar kleine voorraad rijst op was, begreep het meisje met den houten bak heel goed, dat ze van honger zou moeten sterven als ze niet elders voedsel ging zoeken.

Ze verzorgde eerst nog de graven van vader en moeder, goot water uit voor de dooden, zooals het gebruik is, en zei heel veel heilige teksten op.

Toen deed ze haar sandalen onder de voeten, bond haar grijzen rok zóó hoog op, dat er een heel stuk van haar rooden onderrok te zien kwam, vouwde de huisgoden in een blauw katoenen zakdoek en trok er op uit om heel alleen haar fortuin te zoeken — het dappere meisje.

Slank was ze — en ze had héél kleine voetjes, maar niet-tegenstaande dat, zag ze er, over het geheel genomen, vrij bespottelijk uit. Het duurde niet lang of ze werd dat gewaar ook.

De groote, zwarte bak bedekte haar hoofd en overschaduwde haar heele gezichtje.

Toen ze, zoo uitgedost, door een dorp kwam trok ze al dadelijk de aandacht van twee vrouwen die bij den stroom aan het wasschen waren.

Ze keken haar aan en lachten. Zie eens, een aardmannetje op klaarlichten dag, zegt de eene.

Foei, roept de andere, wat een schaamteloos wicht. Dat moet zeker bescheidenheid heeten, dat ze daar rondloopt met een zwarten bak op haar hoofd. Het is precies of ze tegen iederen man, dien ze tegenkomt, zeggen wil: „Toe, kijk er eens onder!” Je wordt er wee van als je er naar kijkt.

Ondertusschen liep het arme meisje steeds voort. Kinderen gooiden haar met vuil en steentjes en jongens lachten haar uit. Sommigen probeerden zelfs den bak van haar hoofd te trekken. Maar dat deden ze geen tweeden keer: hij stak als een scherpe stekel. Dan liepen ze hard weg, die flauwe plaaggeesten.

Het arme meisje, dat uitgegaan was om haar fortuin te zoeken merkte al heel gauw dat zoeken en vinden twee zijn. Ze kon wel om werk vragen, maar wie gaf het haar? Niemand wilde een meisje in dienst nemen, dat een zwarten bak op het hoofd droeg.

Eindelijk op een dag was ze zóó moe, dat ze op een steen ging zitten en begon te snikken of haar hart zou breken.

De tranen vloeiden neer van onder den zwarten bak en beparelden haar blanke kin. Op dat oogenblik kwam er een reizende liedjeszanger voorbij, zijn biva op zijn rug. Hij had heele scherpe oogen en het duurde niet lang of hij werd die tranen en die blanke kin gewaar. Verder kon hij niets van haar gezicht zien en vroeg:

Zeg meisje met je zwarten bak op je hoofd, waarom zit je daar zoo te schreien bij den weg?

Ik schrei, antwoordde ze, omdat de menschen zoo hard zijn. Ik heb honger en ik ben moe. Niemand wil mij in dienst nemen en wat te eten geven.

Wel, dat is treurig, zei de liedjeszanger — want hij was erg goedhartig. Als ik kon zou ik je helpen, maar ik heb zelf niets — geen enkele rin. Het spijt me erg voor je, maar ik kan niets anders voor je doen dan misschien een liedje maken. Toen haalde hij zijn biva naar voren — tokkelde er wat met de vingers op en begon zoo maar in eens:

De witte kers bloeit langs de wegen,
Maar zwart is het wolkendak.
De wilde kers valt langs de wegen,
Want zwart is het wolkendak.
Luister naar den wind — naar den regen,
Die valt uit het wolkendak.
En de kers heeft zijn bloesem verloren,
De bloesem, die scheurt aan den tak.

Ik begrijp u niet, mijnheer, zegt het meisje met den bak.

Het is toch duidelijk genoeg, zegt de liedjeszanger en loopt door.

Hij kwam bij het huis van een rijken boer. Hij ging er binnen en ze vroegen hem of hij een liedje wilde zingen voor den heer des huizes. Graag — zegt de liedjeszanger. Ik zal een spik-splinternieuw liedje voor hem zingen, dat ik pas gemaakt heb.

En hij zong van de witte kers en het zwarte wolkendak.

Toen hij klaar was, vroeg de boer hem wat hij met dat liedje bedoelde.

Dat zal ik u zeggen, zei de liedjeszanger:

De wilde kers is het gezicht van een meisje, dat ik aan den weg zag zitten. Zij had een grooten houten bak op haar hoofd en dat is de zwarte wolk, waarvan ik zong. Onder dien bak uit vloeiden haar tranen. Dat is de regen — ik zag de druppels op haar blanke kin. En ze zei, dat ze schreide van honger, omdat niemand haar werk en geld wilde geven.

Ik wilde wel, dat ik dat arme meisje met den bak op haar hoofd helpen kon — zegt de boer.

Dat kunt u doen, als u wilt, zegt de liedjeszanger. Ze zit hier vlak bij uw hek.

Om kort te gaan: het meisje kreeg werk in de oogstvelden van den rijken boer.

Den geheelen dag werkte ze in de golvende rijst — haar grijze rok in de hoogte en haar mouwen opgebonden met touwtjes.

Den geheelen dag zwaaide ze haar sikkels en liet de zon schijnen op haar houten bak.

Maar ze kreeg volop te eten en had 's avonds een goed plekje om haar hoofd neer te leggen, zoodat ze heel tevreden was.

De boer was erg met haar ingenomen en hield haar zoolang als het oogsten duurde. Toen nam hij haar in huis, waar ze heel goed gebruikt kon worden, want zijn vrouw was dikwijls ziek.

Het meisje leefde zoo gelukkig als een vogel en zong den heelen dag.

Den zwarten bak droeg ze nog steeds op het hoofd.

Het werd Nieuwjaar. Toen zei de boerin tegen haar:

Nu komt het er op aan! Nu moet je boenen en schuren en koken en je beste beentje vóór zetten. Nu moet alles pas in orde zijn!

Graag, zegt het meisje en zij ging aan het werk. Maar waarom? als ik vragen mag — komen er gasten?

Of er gasten komen! zegt de boerin. Mijn zoon uit Kioto komt thuis. Uit Kioto, die groote, mooie stad, je weet wel.

Korten tijd daarna kwam hij — de knappe, jonge man.

Toen waren er allerlei feestelijkheden. De burens werden op bezoek gevraagd — er werd gegeten en gedanst — pret gemaakt en gezongen. Menige bak met goede roode rijst werd verorberd en menig bekertje saké gedronken.

Al dien tijd deed het meisje met den bak haar bescheiden werk in de keuken.

Dat niemand haar te zien zou krijgen — dáárvóór zorgde de boerin wel — de goede vrouw.

Maar eens op een dag, toen de wijn op was, nam de zoon des huizes zelf de saké-flesschen en ging naar de keuken om ze te vullen.

En wie zag hij daar boven op een stapel takkenbossen zitten? Het meisje. Ze was bezig met een gespleten bamboe-waaier het vuur aan te blazen.

Maar nu wil ik toch weten wat er onder dien zwarten bak is, zegt de knappe, jonge man tot zich zelf.

En hij deed zijn best iederen dag wat dieper te kijken. Veel was het niet wat hij te zien kreeg — maar blijkbaar toch genoeg voor hem, want hij dacht er in het geheel niet meer aan, om naar Kioto terug te keeren.

Hij bleef thuis om naar haar te kijken.

Zijn vader lachte, zijn moeder was boos, de burens staken hun handen in de hoogte. Het hielp allemaal niets.

De onstuimige jonge man zei niets anders dan: het lieve, lieve meisje met den houten bak zal mijn bruid zijn en niemand anders. Hebben móet ik haar. Zelf bepaalde hij den trouwdag en al heel gauw ook.

Toen de tijd daar was, kwamen de jonge meisjes uit het dorp de bruid helpen kleeden. Ze huldten haar in een prachtig kostbaar kleed van wit brocaat en in een sleepende hakama van roode zij. Om haar schouders legden ze een mantel van blauw en purper en goud.

Ze praatten allemaal tegelijk, alleen de bruid zei niets. Ze was treurig omdat zij haren bruidegom niets aanbracht en omdat zijn ouders boos waren, dat hij een bedelmeisje tot vrouw gekozen had. Ze zei niets, maar de tranen glinsterden op haar blanke kin.

Nu moet die leelijke bak er af, riepen de meisjes. Nu zullen wij heur haar opsteken met gouden kammen.

Zij trokken en duwden aan den bak, maar het gaf niets.

Nog eens probeeren — zeiden ze — en trokken nog veel harder: er was geen bewegen aan.

Hij is betooverd zeiden ze, maar opgeven doen we het niet — en ze trokken zoo hard ze konden.

Nu kwam er wel een akelig gekreun en gezucht uit den bak, maar hij bleef, waar hij was.

Laat hem nu toch als 't je blijft zitten, zei de arme bruid, jelui doet mijn hoofd zoo'n pijn.

Er zat niets anders op dan dat ze haar, zoo als ze was, bij haar bruidegom brachten.

Lieveling, ik ben niet bang voor dien bak — zei de jonge man. Toen schonken ze de saké uit de zilveren flesch in den zilveren beker en dronken daaruit de geheimzinnige drie maal drie, die hen tot man en vrouw maakte. Daar barstte de houten bak uit elkaar en viel in duizend stukken op den grond.

Een regen van zilver en goud, paarden en robijnen daalde er uit neer. De steenen alle van het zuiverste water.

Groot was de verbazing van het gezelschap bij het zien van dezen bruidschat, die zelfs nog groot zou geweest zijn voor een prinses.

Maar de bruidegom keek er niet naar. Hij zag zijn bruid in het gelaat en zei: lieveling wat ben je mooi en wat heb je prachtige oogen. Ze schitteren meer dan de kostbaarste edelsteenen.

(Naar het Engelsch).

DE C. T. STORKSTRAAT, DE HOOFDSTRAAT NAAR HET MARKTPLEIN IN HET TUINDORP.
RECHTS VÓÓR EEN PAAR GOEDKOOPE WONINGEN, VERDEROP EEN PAAR DUURDERE. ALLE MET EEN TUINTJE VOOR EN ACHTER.

TUINDORP „HET LANSINK” TE HENGELO (O.)

DE behoefte om buiten te wonen in een frisch, vrijstaand huis met, als 't kan, een tuintje er bij, doet zich meer en meer gevoelen, de noodzakelijkheid van het buitenleven in de frissche, vrije lucht, is al lang en door velen aangetoond en velen hebben al pogingen aangewend om zooveel mogelijk aan deze noodzakelijke levensbehoefte te voldoen. In Amsterdam, buiten de Muiderpoort vindt men o.a. een groot terrein, verdeeld in kleine tuintjes, waar een deel der burgerij haar vrije uren slijt, geniet van de vrije natuur en haar liefde voor planten en bloemen kan bevredigen in de kleine, meer of minder sierlijke tuintjes. Ook de verschillende vereenigingen voor kindervacantiekoloniën hebben in deze richting veel goed gedaan en vele kleine, zwakke stompertjes het buitenleven leeren kennen en de heilzame uitwerking daarvan doen genieten.

Dit zijn alle direct of indirect maatregelen voor de volkswelvaart en de volksgezondheid. Zoo is de idee tuinstad of tuindorp, ook al met het doel volksgezondheid en welvaart te bevorderen, niet geheel nieuw: reeds vroeger werd daarover geschreven en gesproken en zijn er zelfs plannen beraamd om iets dergelijks te stichten. Langen tijd is het echter bij die plannen gebleven, tot dat wij thans kunnen zeggen, dat wij ook in ons land een tuindorp bezitten, al is dit dan ook nog niet geheel voltooid; de opzet is echter goed binnen enkele jaren, als de laatste hand aan deze stichting en gelegd is, zal dit fraaie tuindorp als een model kunnen dienen voor velen, die, naar wij hopen, na dit zullen volgen.

Het tuindorp „*Het Lansink*” wordt aangelegd op een terrein ter grootte van 500 bij 500 Meter, even buiten het fabrieksplaatsje Hengelo. Het doel van dit tuindorp is een 400tal woningen te bouwen, zoowel voor arbeiders als ambtenaren, voor particulier zoowel als voor rentenier. Iedere woning beschikt over een tuintje, gewoonlijk zoowel voor als achter het huis.

De geheele onderneming wordt opgezet door de firma Gebr. Stork & Co., eigenaren van de bekende Hengelosche Machinefabriek; een firma, die, zooals algemeen bekend is, al zoo veel voor haar personeel heeft gedaan. Bij al hetgeen reeds is gedaan heeft deze firma zich thans als ideaal gesteld, voor hare arbeiders en ambtenaren niet te dure, frissche, hygiënische woningen beschikbaar te stellen, met een sier- en moestuintje er bij, zoodat men 't gevoel heeft alsof men buiten woont, wat dan ook feitelijk het geval is.

Wij hadden het genoegen een en ander te zien van dit Tuindorp en werden daarbij welwillend ingelicht door den heer A. J. Beudt, bouwkundig opzichter en architect van het Tuindorp. De heer Muller, architect te Amsterdam, heeft de opperleiding van deze inrichting.

Het geheele terrein is aangelegd gelijk een groot park met flinke, breede wegen, aan de kanten beplant met boomen. Meest alle huizen zijn in Engelschen stijl gebouwd en inwendig ook zóó ingericht.

Met het geheel werd een aanvang gemaakt in April 1911, in den loop van dien zomer kwamen 72 woningen gereed, welke in het najaar bijna allen reeds bewoond waren, ook in den zomer van 1912 werden wederom 72 woningen gebouwd, welke voor het meerendeel ook dit najaar allen weer betrokken zullen worden. Zelfs zijn nu reeds een 40-tal verhuurd van de woningen die in 1913 nog gebouwd moeten worden. Zooals reeds gezegd, zijn de woningen niet alleen voor het personeel der fabrieken, maar voor iedereen te huur. Thans zijn reeds vele woningen betrokken door menschen welke geheel buiten de fabriek staan. Wij vinden dit een uitmuntende regeling, men voorkomt daardoor dat het Tuindorp eenzijdig of op zichzelf staand wordt, daardoor is de belangstelling en de waardeering ook meer algemeen.

Zooals onze afbeeldingen aangeven zijn de woningen bijna alle in verschillenden bouwtrant opgetrokken, waardoor een-tonigheid of stijfheid absoluut vermeden wordt; bovendien maken de aardige tuintjes vóór en achter de

HUIZEN AAN DE BECKUMMERSTRAAT.
TWEË BLOKKEN IEDER VAN DRIË EENVOUDIGE RUIME WONINGEN.

huizen een hoogst aangename indruk. Wat het innerlijke van de woningen betreft, uit den aard der zaak loopt dit nogal uiteen en is het geheel afhankelijk van de huurwaarde; alle woningen hebben gemeen dat ze voorzien zijn van elektrische verlichting, gas in de keuken, waterleiding en watercloset.

Men vindt er woningen met een huurwaarde van f 2.25 per week tot f 500 per jaar, daar tusschenin van allerlei prijzen, dus voor „elck wat wils”. Treden wij de eenvoudigste en goedkoopste woning even binnen dan zullen wij daar vinden een flinke, ruime goed verlichte huiskamer, meestal met openslaande tuindeuren, enkele met nog een klein nevenkamertje, verder een betrekkelijk kleine keuken, opzettelijk wat klein gemaakt, opdat de bewoners niet in verzoeking zullen komen de keuken te gaan bewonen, men noemt het dan ook „kookkeuken”. Behalve een flinke kast vindt men onder een groot opslaand aanrecht een groote badkuip, in alle woningen. Grenzende aan de keuken heeft men de bijkeuken met berghok en watercloset. In het portaal bij de voordeur leidt de flinke, breede trap naar boven naar een klein trapportaaltje, van waaruit men toegang heeft naar een flinke, frissche slaapkamer in 't middengedeelte van het dak, met besloten kap; aan beide kanten vinden we onder de schuine kap nog een klein slaapkamertje, waar nog royaal 'n ledikant, kastje en washtafeltje kunnen staan, alles zeer voldoende toegankelijk voor licht en lucht. Naarmate de huur hooger is, zijn de kamers groter of heeft men meer kamers. Ook zijn iets duurdere huizen wel van een borstwering op den zolder voorzien, waardoor vooral de bovenverdieping ruimer wordt. Zoowel boven als beneden is alles van elektrisch licht en waterleiding voorzien. De geheele woning maakt een zeer aangename indruk en moet aanleiding geven tot netheid, orde en zindelijkheid van de bewoners. De vrouw vindt haar werk in haar mooie, nette woning, de man — in zijn vrije uren — in zijn sier- of moestuintje; men behoeft toch inderdaad niet een groote optimist te zijn om de gevolgtrekking te maken dat deze toestanden aanleiding geven tot tevredenheid en welvaart. Als men praat van verbeteringen op sociaal gebied dan mag het in het leven roepen van zoo'n Tuindorp wel in de allereerste plaats genoemd worden.

Wat ons verder als een zeer juiste maatregel voorkomt, dat is, dat de huizen van uiteenloopende huurwaarde allen dooreen gebouwd zijn, zoodat men een huis van f 500 huur vindt naast een van f 2.25 per week. Ten eerste worden daar-

RICHARD JEFFERIES.

„D E groote schilder Herfst heeft juist met het puntje van zijn penseel enkele takken van de beuken aangeraakt en hier en daar wat oranjeplekjes achtergelaten. Aan de eiken zijn door hem de groene akers met een vaal gele tint overdekt. De heggen, in dit seizoen mijnen van kleurschoonheid, zien op een afstand bijna rood, zoo ontelbaar zijn de vruchtjes van allerlei soort.”

Ik vertaal dit uit Richard Jefferies' beschrijving van *Marlborough Forest*, een der weinige aloude bosschen, die nog in Engeland zijn overgebleven, en waarvan „Monsieur Lesseps, of Suez-canal-fame”, moet gezegd hebben dat dit het mooiste bosch was, dat hij ergens in de wereld had gezien.

Wij behoeven gelukkig niet naar Engeland te gaan om mooie beuken- en eikenlanen te bewonderen. Maar juist voor ons moet eene kennismaking met wijlen den Engelschman Richard Jeffe-

BLOK VAN VIER EENVOUDIGE WONINGEN VAN f 3.— à f 4.— HUUR PER WEEK, GELEGEN AAN DE VAN MARTENSTRAAT.

door de goede onderlinge verhoudingen in de hand gewerkt, de afstand, die onwillekeurig en noodzakelijk bestaat, wordt daardoor geringer of althans minder gevoeld. Ten tweede zal deze maatregel veredelend werken, want men is eerder geneigd goede manieren en gewoonten over te nemen dan slechte; wij meenen dan ook dat alle bewoners van het Tuindorp met deze regeling volkomen tevreden zijn.

Het plan bestaat om in de uitbreiding van het tuindorp nog op te nemen een marktplein, een winkelgalerij en een boardinghouse. Wellicht zal dan ook vroeg of laat aan de

EEN VAN DE DUURDERE WONINGEN AAN DE JULIANA LAAN.

bewoners van het Tuindorp gelegenheid worden gegeven zich eenige kennis te verschaffen in het voordeel exploitieren van hun tuintje en het aanplanten van vruchtboomen, want het ligt voor de hand dat velen hiervan nog weinig weten.

Wat wij van het Tuindorp hebben gezien was goed, en groote waardeering ten volle waard en wij twijfelen niet of binnen enkele jaren zal „*Het Lansink*” een van de belangrijkste verbeteringen genoemd kunnen worden op sociaal gebied.

DE GREEFF.

EENVOUDIGE WONINGEN AAN DE C. T. STORKSTRAAT VAN f 3.— TOT f 5.— HUUR PER WEEK.

TUINDORP „HET LANSINK” TE HENGELO.
HOEK C. T. STORKSTRAAT EN VAN MARTENSTRAAT.

ries, indien wij die niet al achter den rug hebben, een groot, nieuw genot opleveren.

Het eigenaardige van zijn werk is, dat daarin, al naardat het onderwerp het eischt en meebrengt, het praktische of het aesthetische element de overhand heeft, en dat, daar in zijn pen beide uitmunten door waarheid, deze beide elementen elkaar nimmer in den weg staan. Zijn *Gamekeeper at home* heeft er, als praktisch jachthandboek, niet minder waarde door, dat al de losse schetsen, die hij omstreeks denzelfden tijd de wereld inzond, tintelen van fijne kolorietstudie en dichterlijke grepen.

Hij was een boerezoon uit het zuidwesten van Engeland.

Coatefarm, de hoeve waar hij werd geboren, ligt in het graafschap Wiltshire, aan den weg naar Marlborough, een half uur gaans van Swindon, waar thans dagelijks eenige honderden passagiers van den Great Western Railway een haastigen reismaaltijd houden, maar waar bijna niemand ooit onderzoekt of er nog iets anders is dan een stationsgebouw. Richard Jefferies wist er meer van. De hoeve, die, sedert verschillende geslachten, aan zijn voorouders had toebehoord, is, in letterlijken zin, als maatschappelijke bezitting voor hem verloren gegaan. Maar men kan gerust zeggen dat, in geestelijken zin, de geheele landstreek, hier mijlen in den omtrek, zijn eigendom was, en gaandeweg door zijne pen geportretteerd is. In een zijner verhalen (*Amaryllis at the fair*) is, onder een anderen naam, Coatefarm de plaats der handeling. Zijn *Wild Life in a southern country* geeft al het karakteristieke van het plaatselijk landschap terug. Het verbaasde hem, dat niet iedereen de natuur om hem heen even goed kende als hij zelf.

„Niemand” — schrijft hij in een zijner schetsen — „schijnt ooit het schitteren van de beek gezien, of de muziek der ontkieming gehoord te hebben, noch gevoeld te hebben hoe het hier voor eeuwen moet zijn toegegaan; en als ik beproef hun deze dingen te beschrijven, kijken zij mij ongeloovig aan. Niemand

schijnt te begrijpen hoe ik voedsel trok uit de wolven, noch wat er 's nachts buiten te zien is, dat men niet even goed door een venster kan bekijken. Zij keeren mij den rug toe, zoodat ik somtijds op het denkbeeld kom of ik mij bijgeval vergis, en misschien of de weiden, of de heele landstreek niet bestaan, of ik zelf niet besta.”

Hoe 't zij, dit rond dwalen in bosschen en velden, en de diepe indrukken en persoonlijke kennis, die hij daar als kind reeds opdeed, beslisteⁿ over zijn ontwikkeling en toekomst.

Op zijn zestiende jaar was Dick Jefferies wat in goed Hollandsch heet: een lange slungel van een jongen; en wel een, wiens ongewone aard voor zijn ouders een bron van bezorgdheid was, met het oog op een aanstaande kostwinning. Voor een geregelde opleiding in een of ander vak waren geen middelen voorhanden. Dat hij, naar de traditie zijner vaders, landbouwer zou worden, scheen van zelf uitgesloten te zijn. Wat

hij dan wèl zou worden, bleef aan de natuur en de omstandigheden overgelaten. Naar den aard van zijns gelijken, verslond hij een ontzaglijke menigte boeken en beproefde onderwijl zijn eigen krachten, beide in rijm en onrijm. Een paar jaar later werd hij, door zijn vriendschap met een zoon van een Swindonschen uitgever, journalist. Opmerkelijk is, dat, wat voor hem den doorslag gaf om de hiertoe geboden gelegenheid aan te grijpen, niet zoozeer de letterkundige zijde van het beroep was, als wel de bedenking dat hij nu kans zou hebben, grooter deel van den tijd op de been en in de open lucht te wezen, dan indien hij zich „op een kantoor kruik vastschroefde”.

Van 1865 tot 1877 was hij werkzaam aan twee provinciebladen, en deed met ijver al den arbeid, die van hem gevergd werd. Hij verbreedde en verdiepte zijne inzichten omtrent menschen en dingen, en waagde zich, in 1872, aan de uitgaaf van een soort van handboek, getiteld: *Reporting, Editing and Authorship*.

Hoe trouw hij zijn dagelijksche taak volbracht, het stond vast dat de maarschalkstaf, waarnaar hij dong, iets anders was dan de redactie van een plattelandscourant. Soms strekte zich zijn verlangen uit naar een betrekking bij een der groote Londensche bladen. Maar, in afwachting daarvan trachtte hij op te treden als onafhankelijk auteur.

Ongelukkig deed hij in dat opzicht het domste wat hij kon: hij begon romans te schrijven over onderwerpen, die geheel buiten en boven zijn sfeer lagen. Natuurlijk waren dit, kortweg gezegd, voddens. En er lagen daarin zelfs geen beloften en voorspellingen van hetgeen hij later wrochten zou. Het eerste was, dat deze pennevruchten dikwijls nog geld kostten, en dit terwijl hij reeds droomde van een eigen haard.

Juist toen hij gevaar liep hierdoor verbitterd te worden, gebeurde er iets, dat hem op een voorspoediger weg bracht. In 1872 was, door verschillende oorzaken, de nationale belangstelling wakker geworden voor de verhouding tusschen landeigenaars

en landbouwarbeiders. Op een mooien dag zette Richard Jefferies zich neer, in het bezielend besef, dat hij omtrent dit vraagstuk een persoonlijke meening had te uiten, en schreef een langen brief aan *The Times*, onder den titel: *The Wiltshire Labourer*. Deze brief lokte verscheiden antwoorden uit, waartegen hij, met dezelfde bezieling, zijne overtuiging verdedigde. Dit incident bracht hem met een enkelen, bijna onbewusten sprong, op het standpunt van: een autoriteit in landbouwzaken.

Van deze gebeurtenis af dagteekent meteen de openbaring van zijn stijl. De beroemde *Times*-brief, zaakrijk en eenvoudig, was tegelijk in hooge mate, tekenachtig. En voortaan blijkt, zoo vaak hij zich op dergelijk gebied beweegt, dat het hem niet alleen te doen is om het een of het ander te zeggen, maar ook wel degelijk om het te zeggen op zijn eigen wijze. Zoodra hij, wat zijn stof aangaat, vasten grond onder de voeten voelt, breekt hij, wat den vorm betreft, met alle verslaafdheid aan conventie. Hij toont, dat hij begeert te schrijven wat hij meent, en niet wat er ten naastebij op lijkt. En zoo Hare Majesteit, de gangbare taal, hem daartoe geen geschikte uitdrukkingen levert, dan maakt hij er nieuwe; of wel, hij geeft, door eene kleine wending, zijnen lezers wenken, die, zonder Haar in het minst te beleedigen, heel wat geijkte woorden uithalen.

TUINDORP „HET LANSINK” TE HENGELO.

ALLEENSTAAND BLOK VAN VIER EENVOUDIGE RUIME WONINGEN VAN f 2.40 à f 2.60
HUUR PER WEEK, AAN DEN BINNENWEG, GEZIEN VAN DE C. T. STORKSTRAAT.

Het werd erkend, dat hij over den toestand van de landbouwende bevolking — zij het slechts van één graafschap, maar dat zette juist een stempel van betrouwbaarheid op zijne mededeelingen! — beter geschreven had dan iemand anders, die een pen kon voeren. Alle tijdschriften van naam wenschten, omtrent deze aangelegenheid, bijdragen van zijne hand. En zoo verschenen, in verschillende „Magazines” opstellen, getiteld: *The future of farming; The farmer at home; Allotment gardens; Fieldfaring women; Village organisation; The cost of agricultural labour; The power of the farmer;* enz.

En ziet, terwijl hij bezig is, aldus aan zijne landgenooten zijne op persoonlijke ervaring gegronde meening omtrent verhoudingen van akkerbouw en veeteelt, en de daarbij betrokken personen, mee te deelen, ontwikkelt zich in dezen boerezoon een zeldzaam fijn-georganiseerd kunstenaar. Van duizend indrukken, die hem sinds zijne kindsheid zoo gemeenzaam waren, dat hij niet op de gedachte kwam ze uit te spreken, begint hij eensklaps te ontdekken, dat zij de moeite waard zijn, om in een geschikt vorm vast te leggen. En die vorm is ongedwongen artistiek. Zijn stijl, tot juistheid geoeffend door de strenge eischen van waarheid en oprechtheid, die hij zich stelde als verdediger van een eigen landbouwkundige overtuiging, verheft zich ongemerkt tot dichtelijkheid, nu hij toegeeft aan de weelde, dingen, waarmee zich zijne pen tot nog toe alleen uit een praktisch oogpunt bezig hield — eerst ter loops en daarna hoofdzakelijk — uit een oogpunt van schoonheid te behandelen. Langs den gebaanden weg der boerderij, omdat hij dien bewandelde met meer dan gewone gaven van aesthetische nauwkeurigheid, kwam hij tot de natuurpoëzie, die, in alle opzichten, zijn beste deel geworden is!

Richard Jefferies is niet oud geworden. In 1887 is hij bezweken. De vijf laatste jaren van zijn leven waren een aanschakeling van ziekte en van ergernis over het feit, dat zijn literair werk, hoe goed ook, niet bij machte was hem en zijn gezin voor dreigende armoede te bewaren.

Het doet pijn te bedenken, hoeveel hij daaronder moet geleden hebben. Maar zeker is het in zijn geest, om bij voorkeur in zijne geschriften die bladzijden op te slaan, die getuigen van de verkwikking, door hem, zelfs nog te midden van dat leed, geput uit zijn zin voor natuurschoon!

Wie hem uit dit oogpunt wenscht te leeren kennen, verdiepe zich in zijn bundeltje: *Field and Hedgerow*. (London, Longmans, Green and Co. 1889).
GEERTRUIDA CARELSEN.

NEDERHORST (- DEN-BERG).

III. DE KERK. (Slot).

WAT verder ten Noorden aan de Nieuwe Vaart gelegen, temidden van het dorp en woningen die 'n oud jaartal in den gevel dragen, ligt op 'n heuveltje, waarover vele

Foto Aug. F. W. Vogt.

INTÉRIEUR VAN DE KERK TE NEDERHORST-DEN-BERG.

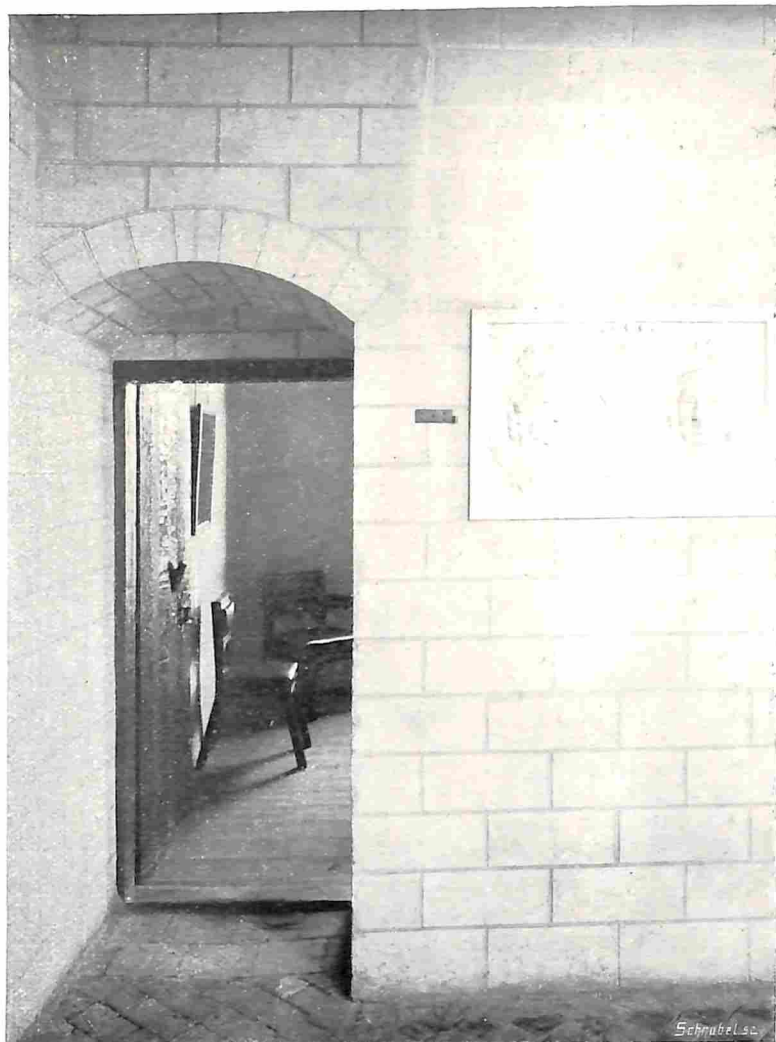

Foto Aug. F. W. Vogt.

DE CONSISTORIE-KAMER MET DEN GEDENKSTEEN VAN DE DAMES WARIN, RECHTS IN DEN MUUR.

verhalen de ronde doen, het kerkje van Nederhorst-den-Berg. Over den oorsprong van dit heuveltje wordt door den een verhaald, als zoude dit een vluchtheuvel geweest zijn in tijden van overstromingen, door den ander dat we hier met een der zoogenaamde volks-weeren zouden te doen hebben, de meest primitieve vorm van de burchten. De meest eenvoudige verklaring, hoewel niet de meest bekende is, dat door de geheele streek 'n zand-strook loopt van Hilversum af, tot bij Amsterdam, die tevens dwars door de Horster-meer, 'n later drooggemaakt moeras, z'n weg vindt. Zooveel is zeker dat èn bij de droogmaking van de gracht van het kasteel èn bij het bouwen van de model-arbeiders woningen men op 'n zandlaag gestuit is, die op zéér verschillende diepte onder de veenlaag ligt. Bijvoorbeeld is bij één der toch vlak bij elkaar gelegen woningen die zandlaag op 2 Meter diepte gevonden waardoor heien onnoodig bleek, terwijl bij de andere pas op véél grootere diepte, op 7 à 9 Meter, op zand gestooten werd. Bovendien is de heele Middenweg, die dwars door de Horstermeer loopt, parallel gelegen met 'n zes meter verder loopende zandlaag, boven bedoeld, zoodat als dat vroeger ontdekt was, het dure en moeilijke harden van genoemden weg onnoodig zou zijn geweest. Thans wordt dan ook die laag benut voor de nieuw te bouwen huizen langs den weg, die dan ook alle op genoemden afstand van den weg gelegen zijn. Waaraan oorspronkelijk deze zandstrook te danken is, of we hier denken moeten aan de oude grens van de een of andere binnensee, of aan wat dan ook, dat is moeilijk uit te maken. Genoeg zij, dat eenmaal het bestaan van deze zandstrook bekend, dat van den heuvel er veel begrijpelijker door wordt en het dus niet beslist noodig is, dat menschenhanden deze opgeworpen zouden hebben.

De legende luidt, dat de nonnen van het oudtijds te Huizen bestaande klooster, (er bestond 'n kapel aan St. Thomas gewijd in de 14e eeuw), gezondigd hebbende, werden veroordeeld om in hun schoot zand van het Gooi naar deze plaats te dragen, die dan als vluchtheuvel dienen moest en om er 'n kapel op te kunnen doen bouwen. Door deze stichting zou dan de zonde der nonnen vergeven zijn geworden.

Echter wat wezen moge, de heuvel is er en er bovenop staat het kerkje, dat beslist ouder dan het kasteel en aan Willebrordus gewijd is geweest tot de Hervorming, volgens het zeggen, hoewel op de klok geschreven staat dat „het schoon geluid wel eer ver-„loren, — doch nu door Hope's huis herboren, was wel Sanct „Thomas toegewijd”, enz, enz”, en dit slaan zou op de in 1409 te Huizen gestichte Sint Thomas parochie-kerk, die vóór dien tijd als Sint Thomaskapel zou bestaan hebben, en waartoe deze kapel zou hebben behoord. Reden te over voor nadere naspeuring alweer, zooals men ziet.

Zooals het kerkgebouwtje thans bestaat, is het geworden door de restauratie in 1892, welke door den architect Posthumus Meyes, op last van de reeds meermalen genoemde en in

1902 overleden ambachtsvrouw van Nederhorst, jonkvrouwe C. J. A. Warin en hare zuster, sedert eveneens overleden. Ook het orgel werd door beide dames de kerk geschonken. Ter hunner nagedachtenis is dan ook in de muur van het koor, naast de deur van de consistoriekamer 'n gedenksteen geplaatst en heeft de gemeente een gedenkdraam doen zetten, dat 'n afbeelding van het huis Nederhorst, met het wapen en wapenspreuk bevat.

Het is 'n kerkje met 'n slank torentje, vijfhoekig koor en geheel uit tufsteen opgetrokken. Het ligt te midden van groen, dat het 'n vriendelijk aanzien geeft, en schoon is het, van den heuvel er achter over de Vechtstreek te schouwen. De boomrijke omgeving van de Vecht, en de vruchtbare streek bieden van daar 'n fraaien aanblik. Binnentredend staan we recht tegenover de gedenksteen en het meest oude stuk van de kerk, de deur van de consistoriekamer, die van zwaar hout, bespijkerd en begrendeld, heel wat eeuwen telt. Van het koor in dit eigenaardige kerkje valt direct op, dat het slechts ééne zijbeuk heeft, welke blijkbaar er pas later aan toegevoegd is. Volgens het zeggen, zou alleen het middenschip uit den aller-eersten bouw dateeren, zou in de dertiende eeuw het koor vernieuwd zijn en zou de zijbeuk, die op het Noorden ziet van 1500 dagteekenen. Opmerkelijk zijn de in het koor opgehangen wapenborden, die volgens opdrachten den heer Gerard van Rhede en diens echtgenoot betreffen. Fraai zijn ook de zeldzame groote koperen kaarsenkronen, twee in getal, waarvan een getooid is met het beeld van Aaron, de staf in d'opgeheven hand. Daarnaast wil ik het koperen doopvont en de kansel-lezenaar vermelden, alsmede 'n koper boogje boven het houten koorhek, waarop 1676 vermeld staat, 'n jaartal dat ook wel ongeveer op het andere koperwerk van toepassing zal wezen. Bovendien bevindt er zich het dubbel gestoelte, dat aan de Heerlijkheid verbonden is voor den Ambachtsheer.

Behalve de grafsteenen van den heer Rappardus, eerst predikant en later Ambachtsheer, in het koor, blijft nog eene grootere bijzonderheid te vermelden, welke door d'eeuwen heen, al heel wat reden tot dispuut gegeven heeft. Het betreft 'n half afgemaakt randschrift op de omlisping van zandsteen van den noordelijken ingang, dat in gothische hoofdletters het volgende bevat:

OVI. PETIT. HAC. AVLA. PETAT.
ÉLBVRCSA. FORE SALVA. ET. P.
EA. NVLLVS. INTRET N.....

Vershillende oplossingen werden gezocht, waartoe zelfs Bilderdijk pogingen aanwendde. Eene oplossing werd genoemd door „Elburga” als eigenaam op te vatten, waardoor uit een en ander werd gemaakt: „Die dit portaal bereikt, begeere dat Elburga „gered moge worden en door het kerkportaal trede niemand binnen”. Men vertaalt ook „bidde voor de zaligheid van Elburga”. Wat eenvoudiger lijkt, is de oplossing door Prof. R. C. Six gevonden, die luidt: Hij, *die* bezoekt (binnentreedt) dit gebouw, dat hij zoeke de hemelen, zonder gedruisch en met godsvrucht. Dat niemand binnentrede... Zooals men ziet, is 't inschrift niet af. Prof. Six baseert deze uitspraak op het feit, dat vaak bij dergelijke inschriften afkortingen gemaakt werden, en dus het inschrift in werkelijkheid luiden zou: qui petit hac aula, petat celibus (de c en c te samen op deze wijze \ominus) clamore, (wederom de c en l te samen: G) salva (de a en l te samen A) et pietate... Nullus intret n...; de onduidelijkheid van een en ander schrijft hij bovendien toe aan het slechte monnikenlatijn, waaruit hij een en ander gelooft samengesteld.

Nogmaals rond het kerkje, de heuvel om wandelend, luisterend naar de vriendelijke uitleggingen van mijn geleider, zie ik nog eenmaal vanaf de hoogte over de schoone Vechtstreek.

Naar de in paarse nevelen gehulde boschrijke verten, leidt de rechte grintweg, van het dorp uit. Over de wazige weilanden daalt de zon in 'n zachte bedding van rose en blauwgrijs en 'n stille rust ligt gespreid over 't landschap. Knarsend over het grint van het voetpad dalen we af naar de dorpsstraat, het stille buurtje, veilig gelegerd tegen de heuvelhelling en met het hoofd vol van de stille belangrijkheid van al de geziene dingen, tijd ik huiswaarts en over den hoogen ophaalbrug en de vaart, laat ik dorp en kerk en wat later het kasteel achter mij, de herinnering

meenemend aan 'n welgesteld land, door vriendelijke menschen bewoond.
TOM SCHILPEROORT.

DE METSELBIJEN.

(Slot).

TEN behoeve harer cellen verwerken de genoemde bijensoorten precies dezelfde materialen, een soort van kalkhoudende klei-aarde, met een weinig zand vermengd en samengekneed met het speeksel des metselaars zelf. De vochtige plaatsen, die 't werk vergemakkelijken en het speekselverbruik zouden beperken, worden met volkomen minachting door haar versmaad. Zij behoeven een droog poeder, dat spoedig met het speeksel gedrenkt en met de eiwithoudende bestanddeelen van dit vocht verbonden, een soort van cement vormt, dat het best te vergelijken is met de mastiek, die we verkrijgen door ongebluschte kalk met het wit van eieren te vermengen.

Een weg, waarvan de bovenste laag door de wielen der voertuigen tot poeder gemalen en door een druk verkeer tot een egaal harden vloer is aangestampt, is de mergelgroeve, welke bij voorkeur door onzen metselaar wordt ontgonnen. Maar, zoowel de soort, die zijn huis in de struiken optrekt, als die, welke zich een woning bouwt onder den beschermenden dakrand van een boerenhoeve, vindt zijne specie op een naburig voetpad of een druk bezochten rijweg, zonder dat de aanhoudende passage hun ook maar even den arbeid doet staken.

Bij geheele zwermen, die zich in het luchtruim als ijle rookstrepen afteekenen, vliegen de nijvere diertjes aanhoudend af en aan. We merken op, hoe ze zich 't liefst op de hardste en droogste plekken nederzetten. Terwijl het heele lichaam in trillende beweging is, krabben zij met hun harde kaken aard-atoompjes en zandkorreltjes los, harken die met de laatste tarsen der achterpooten bijeen, vermengen ze daarop tusschen de kaken met haar speeksel en kneeden ze tot een gelijkmatige massa ter grootte van een groven hagelkorrel samen, om daarmee spoorstrags naar de in aanbouw zijnde woning te gonzen.

Is voor de bij de tijd aangebroken, voor een woning te zorgen, dan kan ze twee wegen inslaan: of ze bouwt zich een nieuw huis op een door haar geschikt bevonden terrein, of ze vestigt zich in een door een vorigen bewoner verlaten nest.

Zoodra de keuze van een geschikt terrein gedaan is, wordt aanstonds met den bouw begonnen: mortelkluitjes worden onafgebroken aangevoerd, de specie met achterpooten en kaken ijverig bewerkt en door aanhoudende toevoeging van speekselvocht beter kneedbaar gemaakt. Ten einde die vochtige aarde meer stevigheid te verlenen, drukt ze er, doch uitsluitend aan den buitenkant, kleine, kantige steentjes in. Op deze grondlaag stapelt ze, op gelijke wijze als wij onze muren bouwen, andere lagen op, totdat het nest de vereischte hoogte van 2 à 3 cM. heeft bereikt.

Uit een zuiver economisch oogpunt bezigt de bij materialen van betrekkelijk grooten omvang, stukjes grint, die voor haar heele rotsblokken zijn, meestal voorzien van scherpe kanten, die ineensluitend, elkander wederzijdschen steun verlenen en niet weinig tot de soliditeit van 't geheel bijdragen. Van buiten gezien, lijkt het nest met zijn ruige oppervlakte wel eenigszins op een van bergsteenen opgetrokken landhuisje, de binnenwand daarentegen, die met het oog op het teere lijfje van den toekomstigen bewoner geen scherpe kanten of uitsteeksels gedooft, is met een laag van fijnen mortel bestreken.

Wanneer de larve echter de honingpastei verbruikt heeft, vervaardigt zij zich een cocon en bekleedt aldus de ruwe wanden van hare woning met zijde. Bij de Anthophoren en Haliëtiden, binnenkant van de onderaardsche kinderkamertjes den zorgvuldig en geven den wanden daarvan de gladheid van gepolijst ivoor. Nauwelijks is het bouwen afgelopen, of de zorg voor de provisiekast eischt de aandacht der zorgzame huisvrouw. De talrijke bloemen, inzonderheid die van de gele doornbrem,

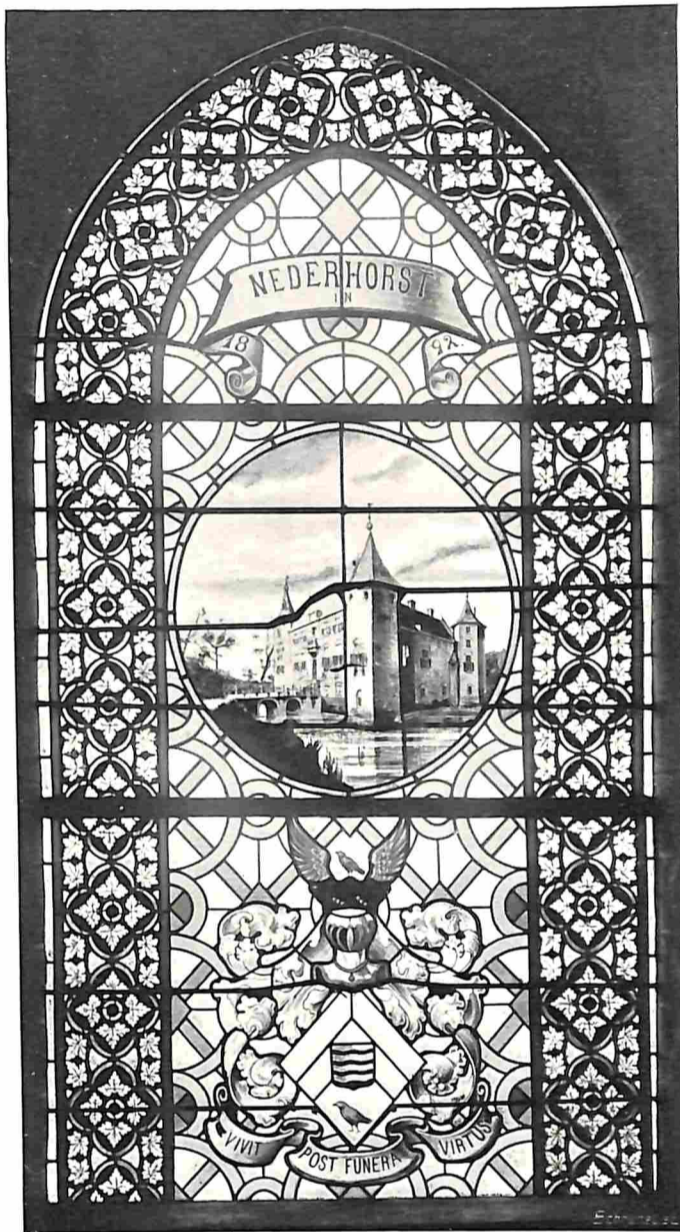
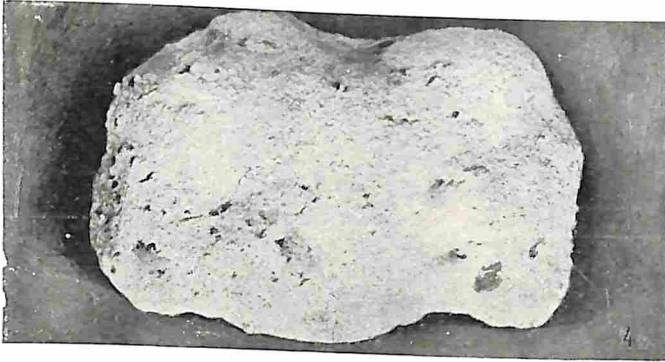

Foto Ans. F. W. Vogt.

HET GEDENKRAAM IN DE KERK VAN NEDERHORST-DEN-BERG, DOOR DE GEMEENTE GESCHONKEN.

DE METSELBIJ DER SCHUREN.
NEST VAN GERINGE AFMETINGEN.

(*genista scorpius*) die in de maand Mei onze velden vergulden, verschaffen haar spijs en drank — gesuikerd vocht en stuifmeel — in overvloed. Met het kropje vol bloemensap en 't achterlijf rijkelijk geel bepoederd, zoemt ze naar haar verblijf, begeeft zich onmiddellijk, met den kop vooruit, naar binnen en ontlast zich van den meegebrachten buit. Is de inhoud van haar kropje ter bestemder plaatse gedeponereerd, dan verlaat ze haar cel, maar voor niet langer dan ze noodig heeft, om zich om te keeren en er achterwaarts in te gaan. Nu borstelt ze met haar beide achterpootjes de onderkant van haar achterlijf schoon en doet een wolkje van stuifmeel in den uitgestorten honig nederdalen. Deze handeling wordt eenige malen herhaald, totdat er behoorlijke hoeveelheid voedsel is aangevoerd, die met de lepels der kaken tot een homogene massa dooreen wordt geroerd.

Is de cel ten halve gevuld, dan is de spijsvoorziening afgevoerd en rust op het diertje nog de eenige verplichting, in die brij een eitje te leggen en onverwijld haar woning te sluiten. Vlak tegen deze eerste cel aan wordt een tweede gebouwd en op dezelfde manier van mondkost voorzien. Een derde, een vierde volgt, maar nimmer zal aan den arbeid van een volgende woning begonnen worden, voor dat een vorige geheel voltooid is.

Daar onze Muurbij nimmer in vereeniging met andere, doch steeds afzonderlijk aan het werk is, ja, nimmer een harer zusters naast zich duldt, zoo is het aantal cellen dat op eenzelfde emplacement wordt aangetroffen, steeds gering en varieert dit van 6 tot 10. Zou dit de normale sterkte van het bijen-gezin wezen of heeft 't wijfje een grooter gedeelte elders gedeponereerd? Het staat bij mij vrijwel vast, dat, voor 't geval ze zich een nieuwe woning bouwt, ze haar weinig talrijk gezin daarin geheel voltallig huisvest, altijd wanneer ze zich niet van een oud nest bedient.

De constructie der zes à tien celletjes, met haar rustieke bekleeding van basaltsteentjes moge, wat stevigheid betreft, niets te wenschen overlaten, de dikte der wanden, welke hoogstens 2 m.M. bedraagt, lijkt me echter tamelijk onvoldoende, om de larven tegen de guurheid van 't weder te beschermen. In den zomer zijn de nestjes aan de verzengende hitte der zon blootgesteld, in den herfst zullen de regens ze ernstig beschadigen, en eindelijk zal de wintervorst vernielen, wat het hemelwater heeft gespaard. De bij schijnt te beseffen, dat de celwanden tegen deze verderfelijke invloeden niet bestand zijn en ook de larven niet genoegzaam beveiligen tegen de verzengende zomerhitte noch tegen de verstijvende winterkou, want nauwelijks zijn de woningen voltooid, of ze bedekt ze geheel met een 1 c.M. dikke laag specie, die geen vocht doorlaat en bovendien de warmte slecht geleidt. Het geheel verkrijgt daardoor den vorm van een koepel, ter grootte van een halven sinaasappel. Van buiten ver-raadt niets den inhoud; geen spoor dat op de aanwezigheid van cellen wijst. 't Ongeoefend oog houdt het eenvoudig voor een kluit opgedroogde modder, maar inderdaad is het een soort van cement, zóó hard, dat men een stevig mes noodig heeft om 't door te snijden.

Beschouwen we thans het diertje als het een verlaten woning gaat betrekken, die weinig of niets van 't weer te lijden heeft gehad. De koepel is nagenoeg onaangetaast gebleven, hetgeen pleit voor de stevigheid van 't metselwerk; alleen is het dak doorboord, en vertoont het een zeker aantal ronde openingen, overeenkomende met de celletjes, bewoond door de larven van een vroeger geslacht. Dergelijke woningen, die slechts een kleine reparatie noodig hebben, om weer in bewoonbaren staat gebracht te worden, zijn door de bijen zeer gezocht.

Gaan we thans met onze gedachten even terug naar den tijd, dat de volwassen steenmetselbijen hun kluisen verlaten. De mannetjes in hun bonte jasjes, de wijfjes, deftig in 't zwart fluweel, broertjes, en zusjes, kinderen van dezelfde moeder, komen uit hetzelfde nest te voorschijn. De mannetjes, die zeltjes zonder zorg, leiden een onbekommerd leventje, van werken hebben ze een hartgrondigen afkeer; ze komen alleen thuis, om de dames een oogenblik het hof te maken, maar toonen niet de minste gehechtheid aan de woning, waar ze 't eerste levenslicht aanschouwden. Hun hart trekt naar den nektar, in de bloemkelken voor hen uitgeschonken, maar niet naar den onsmakelijken mortel onzer geblakerde landwegen. De toekomst van 't geslacht is aan de jonge moedertjes toevertrouwd. Wie harer zal het oude huis ten deel vallen, wie 't ouderlijke nest erven? Als zusters van hetzelfde gezin, maken ze alle er gelijke aanspraken op;

zoo althans redeneeren we tegenwoordig, nu we ons hebben vrij weten te maken van 't oude en onbillijke eerstgeboorterecht.

Maar die moderne rechtsbegrippen zijn tot heden nog niet tot onze bij doorgedrongen: zij huldigt voorshands den meer praktischen stelregel: „Die 't eerst komt, die 't eerst maalt”. Zoodra ze den tijd voor haar gekomen acht, maakt ze zich van de eerste de beste beschikbare woning meester, die haar geschikt voorkomt, en wee de indringster, die het zou durven wagen, haar het bezit ervan te betwisten! Van de verschillende cellen, welker toegang in den bedekkenden koepel uitkomen, houdt ze zich slechts met één tegelijk bezig, maar het wijfje berekent, dat ze voor haar overige eitjes, de andere tot haar beschikking moet houden en zet oor en oog voortdurend op wacht om er voor te zorgen, dat geen onwelkome gast er misschien gebruik van zou willen maken.

Nauwelijks is de nieuwe woning betrokken of de bij onderzoekt welke reparatiën er te doen zijn; ze scheurt de zijden behangsels af, die in lappen van de muren hangen, ruimt het puin weg, dat de vorige bewoner, bij het doorboren van 't gewelf, naar omlaag heeft doen komen, bestrijkt de gehavende plekken met verschen mortel en herstelt den afgebrokkelden rand, waar het noodig is. Zijn vervolgens de cellen één voor één op de bovenbeschreven wijze van 't noodige voorzien, dan ondergaat ten slotte het koepeldak de noodige herstelling en hiermee is dan haar taak volbracht.

In tegenstelling met haar zuster houdt de schuurmetselbij meer van de gezelligheid. Bij honderden, vaak bij ettelijke duizenden zetten ze zich neder tegen de pannen van een schuurdak of op den onderkant van den dakrand eener boerenwoning, zonder dat men hier kan spreken van een geregelde maatschappij met gemeenschappelijke belangen, waar allen samenwerken ter bereiking van een en hetzelfde doel. Neen, het is hier veeleer een toevallig samentreffen, waarbij ieder voor zich zelf werkt, zonder zich aan de anderen te storen.

Evenals bij de kiezelbij, worden de verlaten nesten het eerst in bezit genomen, hersteld, geproviandeerd en verzegeld, maar daar het aantal beschikbare huisjes op verre na niet voldoende is voor de behoeften der zich telkenjare sterk uitbreidende bevolking, worden er op de mortellaag, waaronder de oude cellen verborgen liggen, zooveel nieuwe woningen bijgebouwd als de omstandigheden dit wenschelijk maken. Deze woningen liggen vrijwel horizontaal, maar zonder orde of regelmaat op het bouwterrein verspreid. Ieder metselaar mag bouwen, hoe en waar hij wil, als hij er voor zorgt zijn burens bij hun arbeid niet te hinderen. Zonder enig systeem of vooraf gemaakt plan verrijzen die huisjes, die den vorm hebben van een overlans doorgesneden vingerhoed, welker ontbrekend wandgedeelte wordt aangevuld door de aanliggende cel of door de deklaag van 't oorspronkelijke nest. Van buiten zijn ze ruw en vertoonen duidelijk de verschillende mortel-lagen, waaruit ze zijn opgebouwd, terwijl de binnenwand er even zoo uitziet als bij de kiezelbij.

NESTKOLONIE VAN DE METSELBIJ DER SCHUREN.
(AFBEELDING ONGEVEER OP NATUURLIJKE GROOTTE).

Op gelijke wijze als door deze, wrdto ook door de schuurbij voor het inwendige der cellen gezorgd en is ook deze arbeid, waarmee 't grootste deel der maand Mei gemoeid is, geëindigd, dan pas is er van samenwerking sprake, dan toch bijveren allen zich de gemeenschappelijke kolonie met een beschermende laag mortel te bedekken, zoodat het geheel er ten slotte uitziet als een plakkaat opgedroogde modder met een zeer ongelijk oppervlak; meer verheven in het midden, de plaats der oorspronkelijke nederzetting, minder hoog aan den rand, waar zich de laatst gebouwde cellen bevinden.

De oppervlakte van zulk een bijenstad is tamelijk verschillend en hangt af van 't aantal bewoners en bijgevolg ook van den ouderdom van 't oorspronkelijke nest. Ik zag er niet grooter dan een handpalm, andere daarentegen bedekten een groot deel van 't dak en besloegen een oppervlakte van ettelijke vierkante meters.

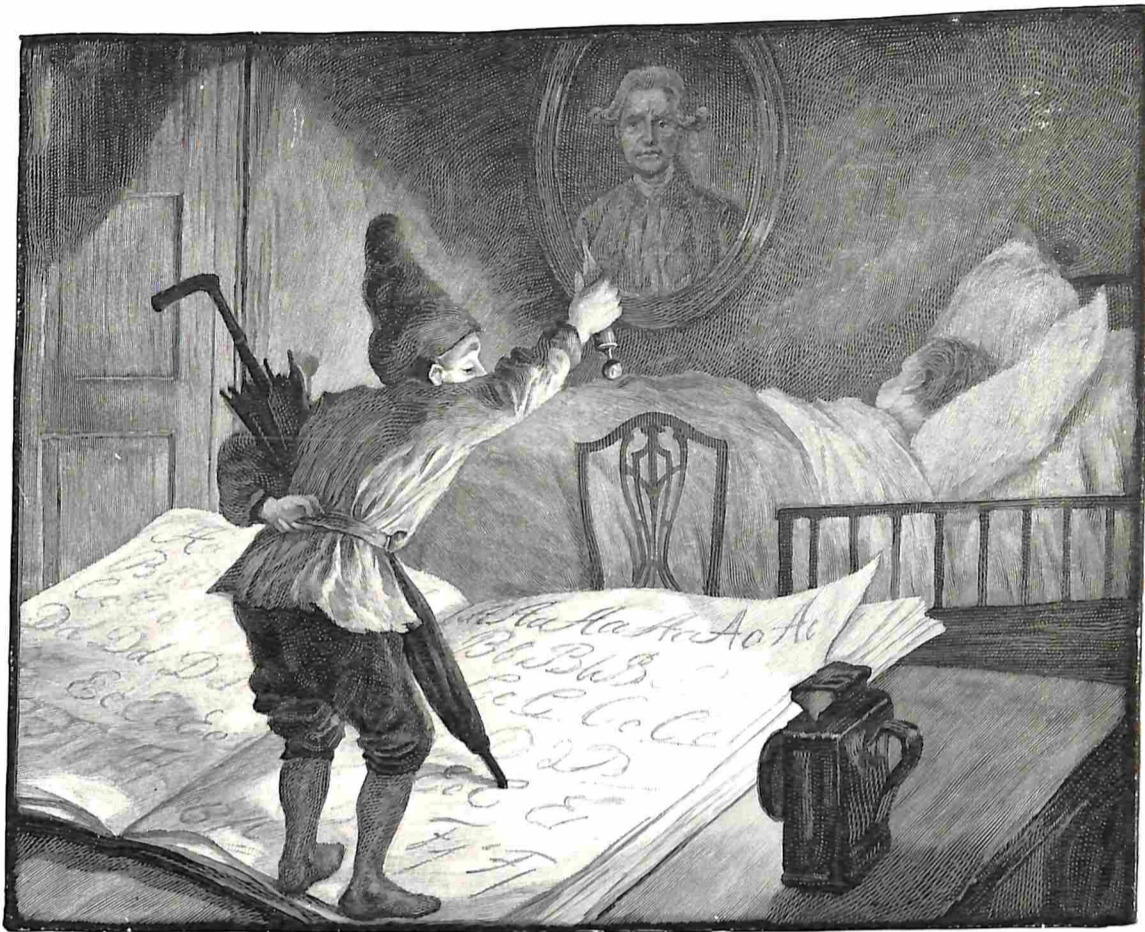
Na het voorafgaande valt er van de heesterbij weinig nieuws meer te verhalen. Zooals boven reeds is opgemerkt, rust haar torenvormig celletje op een dun takje van 't een of andere heester-gewas. Is dit kamertje van mondvoorraad voorzien en gesloten, dan volgt een tweede dat, behalve het takje, ook 't eerste celletje tot steun heeft. Zoo ontstaat langzamerhand een groepje van 6 tot 10 woninkjes, die na voltooiing met tak en al onder een algemeen omhulsel van mortel verdwijnen, hetgeen aan het geheel de noodige stevigheid verzekert.

J. H. FABRE (vert. door P. G.)

ANDERSEN EN ZIJN SPROOKJES.

IV. PLICHT EN TOEWIJDING.

ANDERSEN was een zuinig en ordelijk man; hij was er wel ver vandaan een bohémien te gelijken; in zijn fatsoensbe-

...DAAR STOND OP IEDER BLAD AAN HET BEGIN VAN IEDERE LIJN EEN HOOFDLETTER. (OLE DROOMEMAN).

grip was hij eerder burgerlijk, in zijn plichtgevoel hier en daar misschien angstvallig, zelfs bijna op het kleine af. Wij aarzelen 't zoo hard uit te drukken, niet zoozeer omdat de dichter zelf de bekrompenheid heeft bespot als wel omdat dit natuurlijk plichtsgevoel zedelijken steun gegeven heeft aan zijn werk, juist waar hij niet moraliseerde maar zijn fantazie vrij baan liet.

Andersen heeft het den kleinen Hjalmar (in Ole Droomeman) laten weten: Allereerst je werk goed doen, dan mag je droomen! Och arme jongen, daar ligt hij lekker in zijn bedje en Ole bezoekt hem — maar de bont beschilderde paraplu wordt niet uitgespannen. Want zoodra brengt de droomgeest hem niet in 't tooverland, of er komt ineens zoo'n verschrikkelijk gejammer uit de la van de tafel, waarin Hjalmar's schoolboeken lagen.

„Wat is dat nu?” zei Ole en hij ging naar de tafel en trok de laa open. Het was de lei: daar kraakte en steunde het in, want er was een fout.... En in Hjalmar's schrift werd ook al zoo gejammerd: 't was akelig om te hooren! Daar stond op ieder blad aan het begin van iedere lijn een hoofdletter.... dat was het voorschrift: en daarnaast stonden ook letters, die dachten dat zij er net zoo uitzagen: die had Hjalmar geschreven: ze zagen er uit of ze over de polloodstreep waren gevallen, waar zij of moesten staan.

„Kijk, zoo moet jehui je houden!” zei het voorschrift: „zoo'n beetje schuin met een sierlijken zweaai!”

„We willen wat graag!” zeiden Hjalmar's letters, „maar we kunnen niet: we zijn zoo stumperig”.

„Dan moet je wormkruid hebben!” zei Droomeman.

„O neen!” riepen ze en ze stonden in eens zoo slank dat het een lust was.

„Vandaag komt er geen verhaaltje”, zei Ole, „want ik moet ze laten overceeren: een, twee, een, twee!” En hij liet de letters overceeren. Toen stonden ze zoo blink en mooi als een voorschrift maar zijn kan. Maar toen Droomeman weg was en Hjalmar den volgenden ochtend naar ze ging kijken, stonden ze weer net zoo ongelukkig als te voren.

Zoo ziet u, verzuim doet u de mooie dromen ontglippen en achterna moet men 't toch zelf weer met eigen inspanning terecht zetten!

Dit natuurlijk* plichtsbesef, Andersen op zijne wijze heilig, zag hij in de natuur-

DE ELF PRINSEN, VERANDERD IN „GROOTE VOGELS ZONDER STEM,” VLIEGEN WEG VAN HET OUDERLIJK HUIS. (DE WILDE ZWANEN)

krachten, en 't was hem een lust dat te aanschouwen en 't zich in levendige fantasie te verbeelden. Wat had hij veel te vertellen van arbeid en trouw; hij toont ze ons in zoo verscheidene gedaante:

De eend die, diepgedoken, te broeden zat over haar eiers en er zich niet door mooie praatjes van een bezoeker afbrengen liet, al was dat gróóte daar, dat maar niet uitkomen wilde, misschien wel een kalkoenen ei, waar je enkel narigheid van beleeft; maar ze had het zoolang volgehouden, ze wilde het nu nog nietopgeven....

De ooievaar en de ooieuoer, in hun geduldige zorg voor de jonkjes, die zoo gulzig zijn en zoo'n nauwlettende opvoeding vereischen — Andersens kende hun werk en beschreef hun vlieglessen zoo aardig — en die gestadig aan zoo nauwgezet werken voor hun kroost, tot de dag der groote volksvergadering aanbreekt....

Ja, zelfs de tinnen soldaat, ik bedoel hem die beroemd geworden is door zijn standvastigheid, wat kende hij goed zijn soldatenplicht, dienst-plicht in den vollen zin....

En die andere, minder beroemde, dien de kleine jongen weggaf aan den man in het Oude huis, omdat hij zoo schrikkelijk eenzaam was.... en de soldaat klaagde toen de kleine jongen hem weezag over de treurigheid; *als je eenmaal familieleven gekend hebt, kan je aan zoo iets niet meer wennen....*

„Ik kan het niet uithouden”, zei de tinnen soldaat.

„Je moet!” zei het jongetje....

....Zie — al dezen saam, en meer anderen die ik niet allen noemen kan, leeren dezelfde natuurlijke levensles. Eenden, kippen, en ooievaars, tinnen soldaten en spaarvarkens, zij kennen bij Andersens allemaal dit: „je moet”...., zij kennen den kategorischen imperatief zoogoed als Immanuel Kant zelf.

Maar heel iets anders dan het algemeen plichtsgevoel is de persoonlijke, vrijwillige, toewijding en als heel iets anders heeft Andersens ze gevoeld en beschreven. Deze toewijding der liefde, deze zuivere onzelfzuchtigheid, in de Wilde Zwanen heeft ze ten volle haar uitdrukking gevonden. In de Sneeuwkoningin is het nog de naïeve hartelijkheid, die kleine Gerda blindelings drijft, en voert langs vele avonturen maar slechts weinige smarten, tot zij 't vriendje verlost heeft uit de verstarring van ijzige kou. In de Kleine Zeemeermin is 't vóór alles het verlangen, verlangen naar 't onbereikbare, dat het arme prinsesje der zee voor geen offer deinzin doet; in 't verhaal van de Wilde Zwanen is 't echter de geduldige toewijding der zusterliefde, die Eliza kracht geeft tot zwijgen, dulden en werken, in hope op de verlossing van haar arme betooverde broers, door de stiefmoeder veranderd in „groote vogels zonder stem”. Stiefmoeder had het evenwel niet zoo erg kunnen maken als ze wilde en 't gouden kroontje op den kop der prachtige zwanen herinnert aan de prinselijkheid der betooverden. Zoo kon zij de kleine Eliza ook niet deren en haar giftige padden in het bad veranderden in roode papavers. Er is iets dat zelfs de tooverij der grootste boosheid wederstaat.

Zij kon Eliza niet deren, maar zij jaagt haar weg. Dan begint de zwerftocht van het meisje, die tot de verlossing van haar broeders dient. Door de bosschen gaat haar weg, langs het hertepad dat naar den woudvijver leidt; daar baadt zij en wast het notensap af, waarmede zij ingewreven was om haar vader afkeerig te maken; daarop vlocht zij haar lange haren, ging naar de bron en dronk uit haar handje, en zij dacht aan den goeden God, die haar zeker niet verlaten zou. Hij liet immers de wilde appels voor haar groeien.... Langs de slingering van het riviertje dan, onder 't loover der boomen, gaat ze, tot waar het water uitmondt in de groote, prachtige zee. *Op het angespoelde zeevier lagen elf witte zwanenveeren; zij nam ze bij elkaar in haar hand, er lagen droppels op; het kon dauw zijn of tranen, wie wist het!*

Daar vindt zij in den avond de elf broeders; bij zonsondergang valt hun zwanehuid af en hebben zij, den nacht lang, menselijke gedaante. Zij wonen ver weg in den lande van overzee. Alleen in 't volste van den zomer is de

....DAAR STONDEN HAAR BROEDERS ARM IN ARM OM HAAR HEEN.
(DE WILDE ZWANEN).

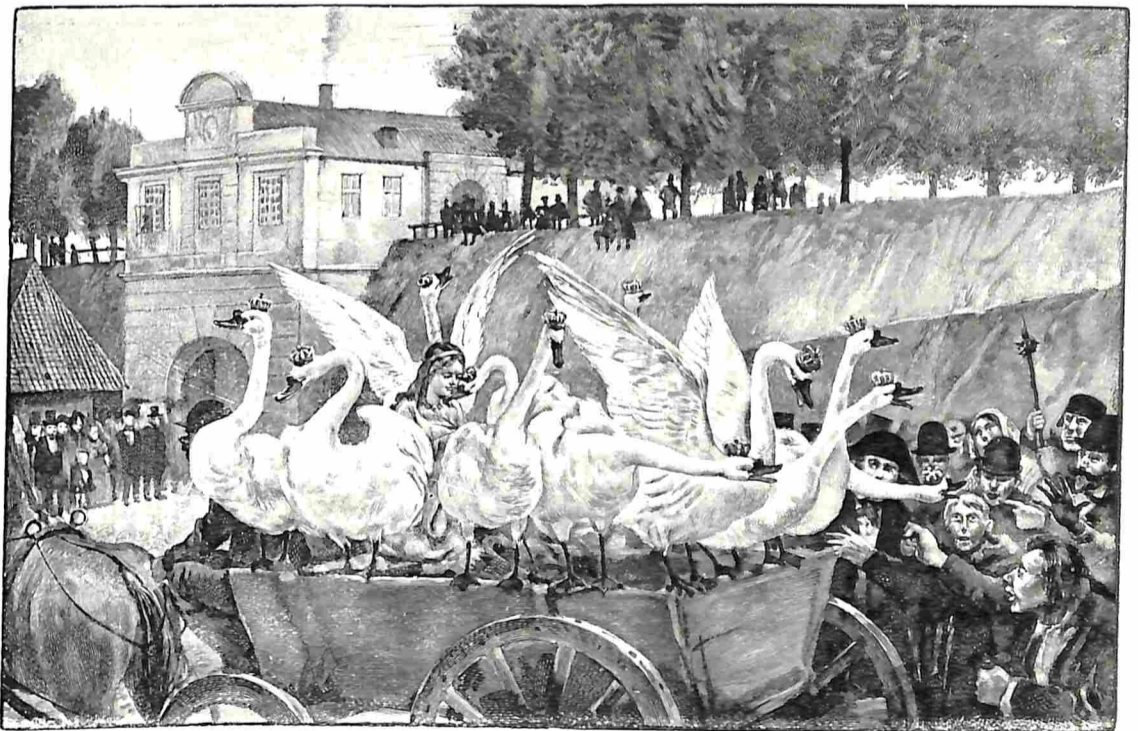
dag lang genoeg om hen over te dragen tot halverwege; daar vinden zij dan, na de vlucht van een dag lang, in de zee een kleine klip die gedurende den nacht de elf prinses dragen kan; anderdaags vliegen de elf zwanen tot hun oude vaderland, waar al hun herinneringen liggen.

„Morgen vliegen wij weg en dan mogen wij niet terugkomen voor over een heel jaar, maar wij kunnen je niet zoo achterlaten! Heb je moed om mee te gaan?”....

„Ja, neem mij mee!” zei Eliza.

In dien nacht vlochten zij een net van buigzamen wilgenbast en taie biezen; het werd groot en sterk. Eliza legde zich er in en toen de zon opkwam en de broeders weer in zwanen veranderd waren, namen zij met hun snavels het nest vast en vlogen er mee weg. Hoog op in de lucht vlogen zij met hun lieve zusje, dat nog sliep. De zonnestralen vielen op haar gezicht; daarom ging een van de zwanen boven haar vliegen, zoodat zij in de schaduw kwam van zijn breede vleugels. Zij waren al ver van het land toen Eliza wakker werd; zij dacht dat zij nog droomde, zoo vreemd was het door de lucht gedragen te worden, hoog boven de zee. Naast haar lag een tak met heerlijke rijpe bessen en een bos eetbare wortelen; die had de jongste van de prinses bij elkaar gezocht en zij glimlachte dankbaar tegen hem, want zij zag, dat hij het ook was, die haar voor de zon beschutte met zijn vleugels.

Den heelen dag vlogen ze door, maar — toch éven bezwaard door hun lieve last, vorderen de zwanen minder snel dan anders; nog maar juist op tijd, in het oogenblik dat reeds hun zwanedons in prinsenkled overgaat, strijken zij neer op de klip en er is maar juist genoeg plaats voor hen en haar. 't Was boos weer geworden; de zee sloeg tegen de rots en overstroomde hen; de lucht

....DAAR KWAMEN ELF WITTE ZWANEN AANGEVLOGEN, DIE ZETTEN ZICH RONDOM HAAR HEEN OP DE KAR EN SLOEGEN MET DE GROOTE VLEUGELS.
(DE WILDE ZWANEN).

....WAT ZIJ ZAG WAS HET PRACHTIGE LUCHTSLOT VAN DE FEE MORGANA,
DAT EEUWIG VERANDERT. (DE WILDE ZWANEN).

stond als in vlamvend vuur en aanhoudend ratelde de donder; zij houden moed. Den volgenden morgen is de lucht helder en stil; dan vervolgen zij de reis. Daar toovert de Fee Morgana haar bergland in de wolken, het prachtige luchtslot, waarheen de broeders Eliza echter niet mogen brengen. 't Stort in een en wordt omgetooverd in twaalf trotsche kerken; „zij meende de klank van het orgel te hooren, maar het was de zee”. Dan weer verandert het in een vloot — dan is 't verneveld. Maar eindelijk zien zij waarlijk het land.

Daar ligt een grot verscholen in 't hout, waar Eliza dien nacht het verlossingswoord leert kennen. Voor ieder der zwanen moet zij uit brandnetels — uit deze hier of uit die welke op de graven van het kerkhof groeien — een pantserhemd met lange mouwen vlechten; met de voeten moet zij de stengels breken, met de handen 't vlechtwerk maken. Maar van 't oogenblik dat zij begint tot de voltooing mag zij geen woord spreken. Het eerste woord zou haar broeders dooden.

Dan vangt zij haar taak aan. In twee dagen en een nacht voltooit zij reeds een pantserhemd. Nu begon zij aan het tweede.

Een jachthoorn klonk tusschen de bergen; zij werd angstig.... Daarmee begint de lange jammer en de beproeving van het geduld, daarmee het leed, brandender dan de blāren der netels.

Men kent het verhaal, van den goeden koning, die Eliza vindt en haar trouwt, ondanks haar armoede en hardnekkige stilzwijgen; van den argwanenden aartsbisschop en de booze koningin-moeder. Van de geduldige ijver der koningin die maar vlecht en vlecht, tot de netels, die men als haar kostelijkst bezit had meegebracht in 't paleis, verbruikt zijn. Van haar bangen tocht naar 't kerkhof om nieuwe te plukken, en hoe ze bespied werd. Van haar tweede

tocht, voor 't laatste hemd, en hoe met den aartsbisschop ook de koning haar volgde. Hoe hij op dat gezicht eindelijk zwichtte:

„Het volk moge haar oordeelen”, zeide hij; en het volk oordeelde: „Den dood door den brandstapel”.

Dan de laatste dagen en de laatste nacht in den kerker; de harde, brandende pantserhemden — 't heksentuig! — is al wat men daar meegegeven heeft. Maar niets is haar liever en zij hervat haar werk en bidt, al vlechtende aan 't laatste pantserhemd. *Buiten zongen de straatjongens spooliedjes op haar: niemand troostte haar met een vriendelijk woord.*

In den avond vindt haar de jongste broeder, vleugelsvliezend langs het tralievenster. Hij vliegt henen: de broeders moeten wachten tot den nacht. Eliza blijft in den stillen kerker alleen. De aartsbisschop bezoekt haar en verlaat haar, boos om haar hardnekkigheid; zij werkt voort. De muiseslepen brandnetels aan; de lijster zit in het venster en zingt den nacht door tot haar bemoediging....

In den morgen, voor 't aanbreken van den dag, meldden de prinszen zich aan 't paleis, om den koning te spreken. Dat kon niet, zei men, zóó vroeg; zij dringen aan, smeeken, dreigen; eindelijk komt de koning: te laat — er waren geen prinszen meer te zien, maar elf zwanen vlogen heen over het slot. Want zwanen was de zon gerezen boven de kim.

't Zal terechtstelling zijn: in grove pijn op de henkerskar wordt Eliza naar den brandstapel gereden. Zij werkt voort met het groene vlas, zelfs op weg naar den dood blijft zij aan haar werk. 't Vijandig gepeupel dringt aan met booze bedoeling: daar strijken de elf zwanen neer en zetten zich tot ieders ontzetting rondom op de kar.

Als dan de beul haar grijpt, werpt zij de elf hemden over de zwanen, *en er stonden elf heerlijke prinszen, maar de jongste had een zwanenvleugel in plaats van een arm, want in het elfde pantserhemd was geen mouw, die had zij niet af kunnen krijgen.*

„Nu mag ik spreken!” zeide zij. „Ik ben onschuldig!”

En het volk, dat gezien had, wat er gebeurd was, boog zich voor haar als voor een heilige; maar zij viel dood in haar broeders armen, zoo hadden spanning en smart haar aangegrepen.

Dan doen de broeders haar verhaal; de brandstapel gaat bloeien als een rozenbosch; de klokken beginnen van zelve te luiden; de vogels vliegen toe. De koning zelf brengt haar bij uit hare bezwijming. *En op het slot vierde men een bruiloftsfeest, zooals geen koning het ooit had beleefd.*

* *
Ik heb maar liefst het verhaal — hoe goed ook bekend — in herinnering gebracht; dit spreekt in zijn zuivere schoonheid het best van de geduldige en vrome toewijding, die Andersen met Eliza in beeld gebracht heeft. Het zou de moeite loonen, de fijnheid in de beschrijving afzonderlijk na te gaan — Zie bijv. hoe de dichter Eliza's liefde voor de broers accentueert door ze telkens éven te verbizonderen in haar verstandhouding tot den jongsten broer. Zeker zou het óók de moeite loonen, dit uit volkssproken herschapen verhaal te vergelijken met de lezing van Grimm in verhalen, die treffende overeenkomst met de wilde Zwanen toonen als *Die zwölf Brüder, Die sieben Raben, Die sechs Schwäne*. Maar 't verhaal spreke liever voor zichzelf. Andersen heeft vaker nog van toewijding gesproken. In de vriendelijke vertelling *Vijf uit één* peul voelen wij de toewijding van de oprankende erwteplant aan 't dakvenster der zieke; in 't pathetische sprookje het *Madeliefje* troost de toewijding van het witte bloemetje in de graszoo de versmachtende leeuwerik. Maar — is het alleen omdat deze verhalen eenvoudiger en klein zijn? of is 't omdat hier van bloemen sprake is en hun wereld dit schoonst-menschelijke toch zelfs in een sprookje niet verbeelden kan? — deze beide fraaie verhalen verbleeken heelderdal bij de fijnbevallige, teervrome vertelling van de verstootten prinses, die geluk vindt in smart en die helpen kan met haar leed; voor wie het droge hout rozen draagt, voor wie de klokken van zelve gaan luiden.

C. E. H.